

Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru

Crynodeb o Archwiliad Blynyddol 2022

Dyma grynodeb o'n harchwiliad ar gyfer Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru.

Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2022. Mae ein crynodeb archwilio yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ynglŷn â'r Awdurdod Tân ac Achub

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Awdurdod Tân ac Achub yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae'r Awdurdodau Tân ac Achub yn cynnwys aelodau etholedig enwebedig, sy'n cynrychioli'r awdurdodau lleol ar draws ardal yr Awdurdod Tân ac Achub yn gyffredinol.

Mae Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru yn cynnwys 25 cynghorydd sy'n cynrychioli eu hawdurdodau cyfansoddol a'r grwpiau a ganlyn:

- Llafur 9
- Cynghrair Clymblaid 16

Gwariodd yr Awdurdod Tân ac Achub £56.12 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2021-22, sy'n gynydd o 2.74% o gymharu â 2020-21¹.

Ar 31 Mawrth 2022, roedd gan yr Awdurdod Tân ac Achub £1.33 miliwn o gronfeydd cyffredinol a £7.55 miliwn mewn cronfeydd wrth gefn a neilltuwyd.

¹ Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2021–22

Ffeithiau allweddol

Mae gan Awdurdodau Tân ac Achub rwymedigaeth statudol o dan Ddeddf y Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 i gynnal Gwasanaeth Tân ac Achub sy'n gallu ymdrin yn effeithiol â'r holl alwadau am gymorth pan fo tân ac argyfyngau eraill.

Mae gan Lywodraeth Cymru gyfrifoldeb trosfwaol dros benderfynu ar bolisi ynghylch Awdurdodau Tân ac Achub. Ar lefel leol, mae'n rhaid i Awdurdodau Tân ac Achub fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yn ogystal â'r Fframwaith Cenedlaethol ar gyfer y Gwasanaethau Tân ac Achub.

Derbynnir y mwyafrif o'r cyllid ar gyfer y tri Awdurdod Tân ac Achub yng Nghymru drwy ardoll gan yr awdurdodau unedol lleol o yn eu hardal. Mae'r cyfraniad yn seiliedig ar niferoedd y boblogaeth.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2021-22 er mwyn cyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod i sicrhau y rhoir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- **Gwelliant parhaus**

Mae'n rhaid i'r Awdurdod roi trefniadau ar waith hefyd er mwyn gwneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw'r Awdurdod wedi bodloni'r gofynion hyn.

- **Gwerth am arian**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Awdurdod wedi rhoi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, ac mae'n rhaid iddo fod yn fodlon bod hyn wedi ei wneud.

- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

Er mwyn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol, rydym yn cwblhau prosiectau penodol. Rydym yn ystyried canfyddiadau ein gwaith archwilio wrth asesu a yw'r Awdurdod wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian. Crynhoir ein canfyddiadau a'n casgliadau isod.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwilio Cyfrifon Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru 2021-22

Rydym yn archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod bob blwyddyn.

Ar gyfer 2021-22:

- rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamed gwir a theg ar ddatganiadau ariannol yr Awdurdod ar 28 Gorffennaf 2022, dridiau cyn y dyddiad cau statudol.
- paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod yn unol â Chod CIPFA a'r canllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod ac â'n gwybodaeth am yr Awdurdod.
- roedd y datganiadau drafft a gyflwynwyd ar 31 Mai 2022 i'w harchwilio o ansawdd uchel.
- gwnaed nifer bach iawn o newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod a ddeilliodd o'n gwaith archwilio, ac fe'u hadroddwyd i'r Pwyllgor Archwilio yn ein Hadroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol ym mis Gorffennaf 2022.
- cyflwynodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad cyfrifon ar gyfer 2021-22 wedi ei gwblhau.

Gwelliant parhaus

Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod yr Awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol i gynllunio ac adrodd gwelliannau ac mae'n credu ei fod yn debygol o fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn 2021-22.

Lleihau allyriadau carbon

Ym mis Ebrill 2022, cyhoeddwyd ein [hadroddiad](#) ar gynnydd yr Awdurdod o ran lleihau allyriadau carbon. Daethom i'r casgliad bod gan yr Awdurdod weledigaeth gref a'i fod yn gwneud cynnydd da o ran dod yn garbon niwtral, ond bod angen iddo fynd i'r afael â rhai heriau mawr er mwyn cyflawni targed carbon niwtral 2030. Gwnaethom bum argymhelliad i'r Awdurdod fynd i'r afael â nhw.

Astudiaethau llywodraeth leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob awdurdod, rydym hefyd yn cynnal astudiaethau ar draws y sector llywodraeth leol bob blwyddyn i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf:

Cydweithio rhwng y Gwasanaethau Brys (Ionawr 2022)

Mae'r adroddiad hwn yn archwilio a yw gwasanaethau brys yng Nghymru yn cydweithio'n agosach i wneud gwell defnydd o adnoddau. Nid yw cydweithio ar draws y gwasanaethau brys i wneud y defnydd gorau o adnoddau yn gysyniad newydd. Mae'r gwasanaethau brys wedi bod yn cydweithio'n agos ers blynyddoedd er mwyn darparu gwell gwasanaeth i'r cyhoedd. Mae mentrau partneriaeth arloesol wedi arbed arian, lleihau amseroedd ymateb lleol a chyfrannu at ddiogelu'r cyhoedd. Er hyn, mae disgwyliadau cynyddol o bolisi a deddfwriaeth y llywodraeth bod angen i gydweithrediad ddigwydd yn ddyfnach ac yn gyflym er mwyn sicrhau bod gwasanaethau rheng flaen yn gallu cyflawni'r heriau sy'n wynebu Cymru'r unfed ganrif ar ddeg. Ar y cyfan, daethom i'r casgliad bod cydweithredu gwasanaethau brys golau glas yn datblygu'n araf ond bod angen newid sylweddol mewn gweithgareddau i sicrhau'r effaith fwyaf posibl ac i wneud y defnydd gorau o adnoddau.

Taliadau Uniongyrchol (Ebrill 2022)

Mae Taliadau Uniongyrchol yn ddewis arall yn lle gofal neu gymorth a drefnir gan awdurdod lleol, a gall helpu i ddiwallu angen unigolyn neu ofalwr. Eu nod yw rhoi mwy o ddewis, mwy o hyblygrwydd a mwy o reolaeth i bobl dros y gefnogaeth maen nhw'n ei chael. Edrychodd ein hadroddiad ar sut mae Taliadau Uniongyrchol yn helpu i gynnal llesiant pobl ac a ydynt yn gwella ansawdd bywyd. Gwnaethom edrych hefyd ar sut mae awdurdodau lleol yn rheoli ac annog pobl i dderbyn Taliadau Uniongyrchol ac a yw'r gwasanaethau hyn yn cyflwyno gwerth am arian. Canfuom fod Taliadau Uniongyrchol yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr, ac roedd y bobl a arolygwyd gennym yn cydnabod eu bod yn eu helpu i aros yn annibynnol. Ond canfuom hefyd fod rheoli a chefnogi pobl i ddefnyddio Taliadau Uniongyrchol yn amrywio'n fawr, gan arwain at ddefnyddwyr gwasanaeth a gofalywyr yn cael safonau gwasanaeth gwahanol.

Amser am newid – Tlodi yng Nghymru (Tachwedd 2022)

Nid yw tlodi yng Nghymru yn ffenomen newydd ac mae mynd i'r afael â thlodi, yn enwedig tlodi plant, wedi bod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru a chynghorau yng Nghymru. Mae'r argyfwng costau byw presennol yn golygu bod mwy o bobl yn cael eu heffeithio, a bod teuluoedd sydd wedi bod yn byw yn gyfforddus yn symud i dlodi am y tro cyntaf. Mae llawer o'r dulliau y gellid eu defnyddio i liniaru tlodi y tu hwnt i reolaeth Cymru. Mabwysiadodd Llywodraeth Cymru Strategaeth Tlodi Plant yn 2011, ond mae wedi dyddio ac mae'r targed o ddileu tlodi plant erbyn 2020 wedi ei adael. Mae cynghorau a phartneriaid yn blaenoriaethu gwaith ar dlodi, ond mae'r cymysgedd o ddulliau a thirlun partneriaethau cymhleth yn golygu bod uchelgeisiau, pwyslais, gweithredoedd, a blaenoriaethau yn amrywio'n fawr. Mae Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod cyllid refeniw sylweddol ar gael ond, oherwydd cymhlethdod a natur y materion, mae lefel gyfan y gwariant yn anhysbys, ac nid oes unrhyw gyngor sy'n gwybod graddau ei wariant ar liniaru a mynd i'r afael â thlodi. Mae natur tymor byr rhaglenni grant, gweinyddiaeth sy'n orgymhleth, gwendidau mewn canllawiau a chyfyngiadau ar grantiau, a thrafferthion gwario arian yn golygu nad yw'r cyllid yn cael yr effaith y gallai. Mae cynghorau'n ei chael hi'n anodd darparu gwaith ataliol oherwydd graddfa'r galw gan bobl sydd mewn argyfwng.

'Cyfle wedi'i golli' – Mentrau Cymdeithasol (Rhagfyr 2022)

Mae Mentrau Cymdeithasol yn eistedd rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat. Maent yn cymhwyso strategaethau masnachol er mwyn sicrhau'r gwelliannau mwyaf posibl o ran llesiant ariannol, cymdeithasol ac amgylcheddol, ar gyfer grwpiau unigol mewn cymdeithas, cymunedau diffiniedig neu ardaloedd daearyddol yn aml. Mae menter gymdeithasol yn gweithio ym mhob sector o economi Cymru ac ym mhob rhan o'r wlad, ac maent yn fwyfwy amlwg yn neddfwriaeth Senedd Cymru. Er bod awdurdodau lleol yn honni eu bod yn gwerthfawrogi Mentrau Cymdeithasol, ychydig iawn sydd wedi mapio eu gweithgarwch ac nid yw'r mwyafrif o'r awdurdodau yn gwybod graddfa'r ddarpariaeth sydd yn eu hardal. Mae llai na thraean o'r awdurdodau lleol yn ystyried bod ganddynt berthynas rhagweithiol a chefnogol â Mentrau Cymdeithasol ac nid oes gan yr un ohonynt strategaeth neu bolisi penodol sy'n siartio sut maen nhw'n bwriadu hybu a datblygu'r sector. O ganlyniad i hynny, mae awdurdodau lleol yn colli allan ar y posibilrwydd y gallai Mentrau Cymdeithasol helpu i ddarparu gwasanaethau a all wella ansawdd bywydau pobl. Yn aml, mae'r trefniadau caffael a chomisiynu presennol yn digalonni Mentrau Cymdeithasol rhag ymgysylltu yn anfwriadol oherwydd eu bod yn orfiwrocataidd. Gwerth cymdeithasol – y gwerth ychwanegol y gall prosesau comisiynu ei gyflawni – nid yw'n ymddangos fel sbardun allweddol i lawer o awdurdodau lleol. Nid yw'r mwyafrif o'r awdurdodau lleol yn cyflawni eu cyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, ac yn hybu Mentrau Cymdeithasol yn effeithiol.

Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 2022-23

Buom hefyd yn edrych ar y cyfleoedd a'r heriau allweddol sy'n wynebu'r Awdurdod. Gallai'r rhain effeithio ar allu'r Awdurdod i fodloni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn cysylltiad â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, gwelliant parhaus a'r defnydd o'i adnoddau.

Mae ein gwaith arfaethedig ar gyfer 2022-23 yn cynnwys:

- Lleihau larymau ffug

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodwyd gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Y Senedd sy'n dwyn Swyddfa Archwilio Cymru i gyfrif.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfedd â gweddill gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gallai gynnal arolygiadau arbennig o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi, a chyrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Senedd, a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain, fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.